

Lyskunst

En form for billedkunst der det viktigste uttrykksmiddelet er lys, kunstig eller naturlig. Eksempelvis kan en manipulere lysets egenskaper, eller rom og ting ved bruk av lys. Projisering på bygg, og å tegne med lys mens en tar foto med lang lukketid, kalles lysgraffiti.

Lyseffekter har alltid blitt brukt i kunsten, ofte arkitektonisk, som glassmaleri i kirker. Moderne lyskunst er som kunstform knyttet til utviklingen av kunstlys og eksperimentell kunst.

Stedsspesifikk kunst

Kunst som er laget for et bestemt sted, og som vil endre eller miste mening dersom verket skulle bli flyttet til et annet sted. Man kan si at omgivelsene blir en del av kunstverket.

Kunstprosjektet

Hegra festning har i anledning 100-årsjubileet i 2010 fått et spesiallaget samtidskunstverk. En av våre fremste kunstnere har skapt et verk som reflekterer både stedets historie og vår egen tid. Prosjektet er en del av Nasjonale Festningsverks satsing på "Nytt liv på historisk grunn". Det er finansiert av Sparebankstiftelsen DnB-NOR, i samarbeid Stjørdal kommune, Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk, Hegra Sparebank, Gjensidige Stjørdal brannkasse og Hegra festnings Venner.

Vibeke Jensen

Vibeke Jensen er en norsk kunstner basert i New York. Hun er utdannet arkitekt ved NTH Trondheim, AA School of Architecture i London og Columbia University, New York.

Jensen jobber mye med video, foto og installasjon. Hun utforsker ofte problemstillinger rundt overvåking av det offentlige rom, og hvordan vi personlig observerer omgivelsene våre.

www.thing.net/~vibekeie

Big question – Big picture

Vibeke Jensen har laget en todelt installasjon på Hegra festning. Kunstverket belyser det valget unge mennesker tar når de blir soldater. Et annet tema er soldatens dilemma til alle tider - det å ta liv og det å overleve. Her berøres valgene soldaten må ta og hans/hennes evne til å se sin egen plass i forhold til omgivelsene.

«Big Question», befinner seg i oppholdsrommet innerst i hovedtunnelen.

Her står tre metallkister med lysende tekst. Språkene og årstallene forteller oss hvilke konflikter kunstneren tar utgangspunkt i. På den første kisten står årstallet 1910 og skriften «Være eller ikke være» på norsk og svensk. Dette viser til den svensk-norske konflikten rundt Unionsoppløsningen i 1905 som var bakgrunnen for byggingen av festningen som sto ferdig i 1910.

På den andre lyser årstallet 1940 og samme tekst på norsk og tysk. Her markeres året for den mest kjente hendelsen på Hegra festning - kampene og motstanden mot de tyske okkupantene. Den tredje kisten viser årstallet 2010 og spørsmålet «Hvordan å være?» på engelsk og persisk. Oppmerksomheten rettes her mot norske soldaters deltagelse i internasjonale militære operasjoner i dag, eksempelvis Afghanistan.

Hamlets spørsmål «Å være eller ikke være?» angår alle soldater i krig. Å overleve eller ikke overleve er et stort eksistensielt spørsmål som også leder til andre spørsmål – blant annet hvordan man selv skal være.

Lyskistenes ord reflekteres speilvendt i taket og er lesbare bare ved nærmere ettersyn. Dette kan sees som et bilde på hvor vanskelig det er å se ting «fra den andre siden».

«Big Picture» er en lysende tavle satt sammen av overlappende kart som viser Hegra festning i forhold til verden. Kartene er i ulike målestokker og fra ulike tidsepoker knyttet til festningens historie.

De sammenslåtte kartene skal formidle hvor vanskelig det kan være å oppfatte det store globale bildet og samtidig se den enkeltes posisjon i den store sammenhengen. «På nært hold fortaper tilskueren seg lett i små detaljer og lokale hendelser, samtidig som man på større avstand går glipp av kompleksiteten og koblingene i nærbildet» forteller kunstneren.

Hegra festning 100 år

Byggingen av Ingstadkleiven fort, som festningen opprinnelig het, startet etter unionsoppløsningen i 1905. Hensikten var å stoppe en eventuell svensk invasjon og beskytte Trondheim by og områdene omkring Trondheimsfjorden. Festningen ble bygget i årene 1908-1910 med betydelig lokal innsats. Det mest typiske for festningen er det store tunnel-systemet som er sprengt inn i fjellet.

Forholdet til Sverige ble mer avslappet etter første verdenskrig. Festningen, som var en del av en samlet forsvarslinje langs grensen mot øst, fikk derfor

mindre betydning. All militær aktivitet ble lagt ned i 1926 og fortet stilt i reserve. Det betød i praksis at festning og våpenlager ble holdt ved like, men at man reduserte mannskapet til en kommandant og en oppsynsmann.

Da den tyske hæren angrep i 1940 og tok Værnes flyplass, ble festningen klargjort i løpet av fire dager. En gruppe på 250 soldater og frivillige forskanset seg på festningen. Blant dem var det også en kvinne. Ledet av major Reidar Holtermann holdt de stand i 25 dager. Dette fikk sterk symbolsk betydning for den norske motstandskampen, og historien om Hegra festning gikk verden over.

Hele anlegget står fortsatt intakt med skyttergraver, tunneller, ganger, oppholdsrom og kommandotårn.

Aktiviteter

Forarbeid:

1. Hva er viktig?

Elevene får utdelt papirlapper, gjerne små post-it lapper. Læreren leser høyt spørsmål A til D, med pause mellom hvert spørsmål. Elevene skriver hver sine svar på lappene. Svaret formuleres så kort som mulig, gjerne i ett eneste ord. Om de har flere svar på et spørsmål, skal hvert svar ha sin egen lapp. Etter hvert spørsmål samles lappene inn og limes på et stort felles ark. Like svar limes ved siden av hverandre. La elevene finne et system for gruppering.

- Hva er viktig for deg? Skriv ned en eller flere saker, steder eller personer som er viktige i livet ditt.
- Hva synes du er viktig i Norge?
- Hva synes du er viktig i verden?
- Hva er verdens viktigste ord?

Heng opp samlearkene på veggen i klasserommet. Diskuter i klassen: Er det mange ord som gjentas? På hvilket ark er det mest «enighet»? Hvorfor er det slik? Hvordan forandrer svarene seg når du går fra enkeltperson til Norge og verden?

På festningen:

2. Hegra og verden

Elevene ser på «Big Picture» i middels store grupper og diskuterer følgende spørsmål.

- Hvor mange lag består bildet av?
- Hva slags kart ser dere?
(Svar ligger på www.nasjonalefestningsverk.no/lyslyd/hegra)
- Hvorfor kan kunstneren ha valgt ut akkurat disse kartene?
- På hvilken måte henger dette bildet sammen med lyskistene?
- Hvorfor har kunstneren laget bildet slik at det er så vanskelig for oss å få overblikk, til tross for at det inneholder så mye informasjon?

Etterarbeid:

3. En historie med flere lag

Se hvordan meningen i et bilde kan endre seg ut i fra hvilke andre bilder du setter det sammen med.

- Hent materiale på www.nasjonalefestningsverk.no/lyslyd/hegra. Vi starter med bildet av vann. Elevene beskriver det i plenum. Siden settes de sammen i fem grupper som får utdelt forskjellige ark der bildet av vann har fått et annet motiv inntil seg. Hva skjer nå? Etterpå presenterer elevene sine tolkninger for de andre gruppene.
- Individuelt eller i små grupper: Lag en egen historie ved å sette sammen tre bilder du finner selv. Kopier bildene på transparenter, legg dem oppå hverandre og skyv fram og tilbake til du synes det ser riktig ut. Monter ved å teipe dem sammen eller putte dem sammen i en plastmappe. Gi bildet tittel og heng det i vinduet.
- Hvilket bilde må ut og hvilket skal inn, hvis du, ved å bytte ut bare én transparent, skal forandre bildet ditt til å passe til tittelen «Krig»? Hva med «Fred»?

4. De vanskelige valgene

Både den enkelte soldat og de krigførende parter vil helst se seg selv som forsvarere av rettferdigheten og det gode. Likevel brukes ofte midler en ellers ville regnet som umoralske, for eksempel tortur, eller som rammer uskyldige sivile.

- Gi tenkte eksempler på dette, gjerne i form av rollespill der soldater diskuterer valg i en vanskelig situasjon.
- Finn eksempler på slike moralske dilemma fra 2. verdenskrig og konflikter i dag.
- Hva har FN og Røde Kors gjort for å sikre noen viktige menneskerettigheter i krig?

REFERANSE TIL LÆREPLANEN

Kunst og håndverk

Formål: «Estetisk kompetanse er en kilde til utvikling på flere nivåer, fra personlig vekst, via innflytelse på ens egne omgivelser til kreativ nytenkning i et større samfunnsperspektiv.»

Grunnferdigheter: Bruke digitale verktøy: «Kunnskap om estetiske og digitale virkemidler er avgjørende for bevisst kommunikasjon.»

Kompetansemål, kunst, 7. årstrinn: «Samtale om opplevelse av hvordan kunstnere har benyttet form, lys og skygge, og bruke dette i eget arbeid»

Samfunnsfag

Formål: «Faget utvikler bevissthet om at mennesker inngår i en historisk sammenheng og at de befinner seg der de er i dag som følge av en lang rekke historiske begivenheter.»

«...gjøre individet bevisst på at politikk er preget av konflikt og samarbeid.»
«Gjøre rede for grunnleggende menneskerettigheter og drøfte betydningen av at disse blir respektert»